

POSTANOWIENIE

Dnia 10 stycznia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras (przewodniczący)

SSN Marian Buliński

SSN Dariusz Kala (sprawozdawca)

Protokolant Patrycja Kotlarska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Barbary Nowińskiej,

w sprawie **B.P.**

oskarżonego z art. 56 § 2 kks

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 10 stycznia 2018 r.,

kasacji wniesionej przez oskarżyciela publicznego Naczelnika [...] Urzędu Celno-Skarbowego w [...]

od wyroku Sądu Okręgowego w [...]

z dnia 14 lutego 2017 r., uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w [...]

z dnia 9 listopada 2016 r., i umarzającego postępowanie

1. oddala kasację;

2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. K. F. - Kancelaria Adwokacka w [...] kwotę 738 zł (siedemset trzydzieści osiem złotych) w tym 23 % VAT, za obronę z urzędu oskarżonego przed Sądem Najwyższym oraz kwotę 994,94 zł (dziewięćset dziewięćdziesiąt cztery złote i dziewięćdziesiąt cztery grosze) tytułem uzasadnionych wydatków wynikających z kosztów dojazdu do Sądu Najwyższego oraz powrotu do miejsca prowadzenia Kancelarii Adwokackiej;

3. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

B. P. został oskarżony o to, że: „w roku 2009, składając uprawnionemu organowi - Naczelnikowi Urzędu Skarbowego w [...] zeznanie PIT - 36 na podatek dochodowy od osób fizycznych za 2008 r., oświadczył nieprawdę poprzez zaniżenie podstawy opodatkowania, to jest dochodu o kwotę 189.990 zł, co skutkowało uszczupleniem należności publicznoprawnej w podatku dochodowym od osób fizycznych za 2008 r. w kwocie 70.201 zł”, tj. o czyn z art. 56 § 2 k.k.s.

Sąd Rejonowy w [...], wyrokiem z dnia 9 listopada 2016 r. (sygn. akt II K .../15):

I. uznał B.P. za winnego tego, że w 2009 r. w [...], składając Naczelnikowi Urzędu Skarbowego w [...] zeznanie PIT 36, podał nieprawdę co do wysokości kosztów uzyskania przychodu, zaliczając do nich wydatki na zakup ciągnika siodłowego marki DAF i naczepy Wielton o łącznej wartości 90.000 zł, narażając na uszczuplenie podatek dochodowy w kwocie małej wartości, to jest przestępstwa skarbowego z art. 56 § 2 k.k.s., za które na podstawie art. 56 § 2 k.k.s. wymierzył mu karę 20 stawek dziennych grzywny, przyjmując jedną stawkę dzienną za równoważną kwocie 65 zł;

II. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz adw. K. F. 1.402,20 zł za obronę z urzędu;

III. zwolnił B.P. od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych.

Od powyższego wyroku apelację wniósł oskarżyciel publiczny - Urząd Kontroli Skarbowej w w [...], który zaskarżył wyrok w całości na niekorzyść oskarżonego podnosząc zarzut „błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia, a mający wpływ na jego treść poprzez wyprowadzenie z materiału dowodowego sprawy błędnego wniosku, że B. P. składając Naczelnikowi Urzędu Skarbowego w [...] w 2009 r. zeznanie na podatek dochodowy od osób fizycznych za 2008 r. nie podał umyślnie nieprawdy poprzez zaniżenie przychodu w części pochodzącej z działalności gospodarczej prowadzonej w zakresie obrotu paliwami mimo, że nie pozwala na to ujawniony materiał dowodowy”.

Podnosząc ten zarzut oskarżyciel publiczny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w [...], wyrokiem z dnia 14 lutego 2017 r. (sygn. akt IV Ka .../17) uchylił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. postępowanie umorzył (pkt I), a kosztami procesu obciążył Skarb Państwa. Tymże wyrokiem zasądzone również od Skarbu Państwa na rzecz adwokat K. F. kwotę 516,60 zł tytułem kosztów nieopłaconej obrony z urzędu za postępowanie odwoławcze (pkt II).

Wyrok Sądu Okręgowego został zaskarżony w całości na niekorzyść oskarżonego kasacją wywiedzioną przez oskarżyciela publicznego - Naczelnika [...] Urzędu Celno-Skarbowego w [...], w której podniesiono zarzut rażącego naruszenia prawa, które miało istotny wpływ na treść wyroku, to jest:

- art. 155 § 1 k.k.s. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r. poprzez jego zastosowanie, w sytuacji kiedy zastosowanie winien znaleźć art. 155 § 1 k.k.s. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lipca 2015 r.;
- art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s., poprzez ich błędne zastosowanie, polegające na umorzeniu postępowania i uchyleniu wyroku Sądu I instancji, w sytuacji gdy finansowy organ prowadzący postępowanie przygotowawcze był uprawniony do wniesienia aktu oskarżenia,
- art. 151c k.k.s. w zw. z art. 122 § 2 k.k.s. w zw. z art. 153 § 1 k.k.s., poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że podmiotem uprawnionym do wniesienia aktu oskarżenia po dniu 1 lipca 2015 r. był prokurator.

Podnosząc powyższe oskarżyciel publiczny wniósł o uchylenie w całości powyższego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w [...].

W pisemnej odpowiedzi na kasację obrońca oskarżonego domagała się jej oddalenia jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się bezzasadna i w konsekwencji musiała zostać oddalona, choć skarżący ma rację twierdząc, że pogląd sądu *ad quem*, który stał się podstawą rozstrzygnięcia o uchyleniu wyroku wydanego w pierwszej instancji i umorzeniu postępowania z uwagi na brak skargi uprawnionego oskarżyciela, był ewidentnie błędny.

Uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie pozostawia bowiem wątpliwości, że Sąd Okręgowy, na skutek pobieżnego zapoznania się z pisemnymi motywami uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2016 r. (I KZP 13/15), nie dostrzegł, iż zawarta w tychże motywach trafna teza, że z chwilą przedłużenia przez prokuratora czasu trwania dochodzenia, która to czynność powoduje, że dochodzenie zostaje objęte jego nadzorem, prokurator staje się organem wyłącznie właściwym do wnoszenia aktu oskarżenia i jego surogatów, odnosi się wyłącznie do spraw karnych skarbowych, w których akt oskarżenia został skierowany do sądu po dniu 30 czerwca 2015 r., a nie dotyczy skarg zasadniczych wniesionych – tak jak w niniejszym postępowaniu - do tej daty.

Zaprezentowane we wskazanej wyżej uchwale stanowisko Sądu Najwyższego, na co nie zwrócił uwagi sąd *ad quem*, jest wszak konsekwencją zmian, jakie do treści art. 155 k.k.s. wprowadzono z dniem 1 lipca 2015 r. na mocy ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r., poz. 1247 ze zm.). Od wejścia w życie wspomnianej ustawy art. 155 § 1 k.k.s. stanowi, że *w sprawie, w której finansowy organ postępowania przygotowawczego prowadził śledztwo, oraz w sprawie o przestępstwo skarbowe, w której prowadził on dochodzenie objęte nadzorem prokuratora, organ ten, jeżeli nie umarza postępowania, sporządza w ciągu 14 dni od zakończenia dochodzenia lub śledztwa akt oskarżenia i przesyła go wraz z aktami prokuratorowi, ze wskazaniem, jaki materiał dowodowy przedstawiono stronom podczas czynności, o której mowa w art. 154a, jako przekazywany do sądu wraz z aktem oskarżenia, przekazując jednocześnie prokuratorowi także ewentualne wnioski, o których mowa w § 7, oraz dowody rzeczowe*. Zgodnie natomiast z art. 155 § 2 k.k.s. w aktualnie obowiązującym brzmieniu, *akt oskarżenia zatwierdza i wnosi do sądu prokurator. W akcie oskarżenia należy także wskazać finansowy organ postępowania przygotowawczego, który prowadził postępowanie przygotowawcze, któremu przysługują przed sądem uprawnienia oskarżyciela publicznego. Organ ten zawiadamia się o wniesieniu aktu oskarżenia przez doręczenie jego odpisu*. W świetle powyższych regulacji jest zatem niewątpliwym, że w stanie prawnym obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r. wyłączna kompetencja prokuratora do

wnoszenia aktu oskarżenia w sprawach karnych skarbowych obejmuje zarówno sprawy, w których było prowadzone śledztwo, jak i sprawy, w których było prowadzone dochodzenie objęte jego nadzorem.

Zgoła odmiennie sytuacja przedstawiała się w stanie prawnym obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r. Art. 155 § 1 k.k.s. w brzmieniu obowiązującym do tej daty stanowił bowiem, że *w ciągu 14 dni od daty zamknięcia dochodzenia finansowy organ postępowania przygotowawczego sporządza akt oskarżenia i wnosi do właściwego sądu oraz popiera go przed tym sądem albo wydaje postanowienie o umorzeniu, o zawieszeniu postępowania przygotowawczego albo o uzupełnieniu dochodzenia. O wniesieniu aktu oskarżenia w sprawie o przestępstwo skarbowe finansowy organ postępowania przygotowawczego zawiadamia niezwłocznie prokuratora przez doręczenie odpisu tego aktu.* Art. 155 § 2 k.k.s. w wersji obowiązującej do dnia 30 czerwca 2015 r. stanowił zaś, że *w sprawie o przestępstwo skarbowe podlegające rozpoznaniu w postępowaniu zwyczajnym finansowy organ postępowania przygotowawczego w ciągu 14 dni od zakończenia śledztwa sporządza akt oskarżenia i przesyła go wraz z aktami prokuratorowi, przekazując jednocześnie dowody rzeczowe. Akt oskarżenia zatwierdza i wnosi do sądu prokurator. W akcie oskarżenia należy także wskazać finansowy organ postępowania przygotowawczego, któremu przysługują uprawnienia oskarżyciela publicznego. Organ ten zawiadamia się niezwłocznie o wniesieniu aktu oskarżenia przez doręczenie jego odpisu.* Z treści tych przepisów wynikało zatem jasno, że w przypadkach, gdy postępowanie przygotowawcze prowadził finansowy organ postępowania przygotowawczego, wyłączna kompetencja prokuratora do wnoszenia przed dniem 1 lipca 2015 r. aktu oskarżenia rozciągała się tylko na przypadki, w których postępowanie przygotowawcze prowadzone było w formie śledztwa. Finansowemu organowi postępowania przygotowawczego przysługiwała natomiast kompetencja do wnoszenia aktu oskarżenia, gdy postępowanie przygotowawcze prowadzone było w formie dochodzenia i to niezależnie od tego, czy było to dochodzenie objęte nadzorem prokuratorskim czy też nie, a co się z tym wiąże niezależnie także od tego, czy prokurator przedłużał owo postępowanie. Ten słuszny pogląd wielokrotnie prezentował w swoich judykatach Sąd Najwyższy (zob. m.in. postanowienie Sądu

Najwyższego z dnia 22 lutego 2017 r., IV KK 282/16, LEX nr 2258048; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2017 r., III KK 83/17, LEX nr 2347772; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2017 r., IV KK 396/16, LEX nr 2281267) i Sąd Najwyższy w obecnym składzie w pełni ten pogląd podziela. W szczególności przeciwko trafności tego stanowiska nie przemawia podnoszony niekiedy argument, że w przypadku objęcia przez prokuratora nadzorem dochodzenia w sprawie karnej skarbowej, wyłączną kompetencję prokuratora do zatwierdzenia i wnoszenia do sądu aktu oskarżenia wieńczącego to postępowanie należy wywodzić z art. 331 § 1 k.p.k. odpowiednio stosowanego w postępowaniu karnym skarbowym na mocy art. 113 § 1 k.k.s. Ostatnio wymieniony przepis wyraźnie stanowi bowiem, że w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego, **jeżeli przepisy niniejszego kodeksu nie stanowią inaczej** (podkreślenie SN). Niewątpliwie przepisy art. 155 § 1 i 2 w zw. z § 3 k.k.s. w wersji obowiązującej do dnia 30 czerwca 2015 r. należało traktować jako zawierające pokrewne, ale autonomiczne względem uregulowania z art. 331 § 1 k.p.k. rozwiązania dotyczące sytuacji, w których dochodzenie w sprawie o przestępstwo skarbowe lub śledztwo było prowadzone przez finansowy organ postępowania przygotowawczego (T. Razowski [w:] P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Warszawa 2010, s.1063). Ta konstatacja prowadzi zaś do wniosku, że we wspomnianym zakresie przepisy art. 155 § 1 i 2 w zw. § 3 k.k.s. wyłączały możliwość zastosowania art. 331 § 1 k.p.k. w postępowaniu karnym skarbowym.

Konkludując należy zatem stwierdzić, że akcentowany przez sąd odwoławczy i znajdujący odzwierciedlenie w dokumentacji zawartej w aktach sprawy fakt, że prokurator przedłużył prowadzone w tej sprawie dochodzenie nie niweczyłby wynikającej z art. 155 § 1 k.k.s., w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r., kompetencji Urzędu Kontroli Skarbowej do samodzielnego wniesienia w dniu 10 czerwca 2015 r. aktu oskarżenia. Zaakcentować przy tym należy, że stosownie do treści art. 28 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r., poz. 1247 ze zm.), skuteczność czynności procesowych podejmowanych przed dniem wejścia w życie tej ustawy należy oceniać według przepisów

obowiązujących w dacie ich dokonania. Przepis ten stanowi wszak, że *czynności procesowe dokonane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy są skuteczne, jeżeli dokonano ich z zachowaniem przepisów dotychczasowych*.

Powyższe uwagi wykazują ewidentną wadliwość argumentacji, która legła u podstaw wydanego przez sąd odwoławczy orzeczenia. Nie oznacza to jednak, że zaktualizowały się warunki do uwzględnienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Rozstrzygnięcie instancji *ad quem*, mimo że oparte na błędnej argumentacji, okazało się z poniższych przyczyn finalnie słuszne.

Rozwijając powyższy wątek należy wskazać, że w stanie prawnym obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r., prokurator był organem wyłącznie właściwym do wniesienia do sądu (po uprzednim zatwierdzeniu) aktu oskarżenia sporządzonego przez finansowy organ postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa skarbowe, w których prowadzone było śledztwo. Wynikało to z treści przytoczonego wyżej art. 155 § 2 k.k.s., nakazującego dokonanie tej czynności, „w sprawie o przestępstwo skarbowe podlegające rozpoznaniu w postępowaniu zwyczajnym”, odczytywanego łącznie z art. 117 § 2 k.k.s., który - w poprzednio obowiązującym brzmieniu - wskazywał z kolei, że „orzekanie w sprawach o przestępstwa skarbowe następuje także w postępowaniu zwyczajnym, jeżeli prowadzone było śledztwo”.

Oczywiste przy tym jest, że skutecznym sposobem na obejście powyższego wymogu nie mogło być prowadzenie, wbrew nakazom wynikającym z obowiązującego wówczas art. 151a § 1 k.k.s., dochodzenia zamiast obligatoryjnego śledztwa. O tym, w jakim trybie sąd powinien rozpoznawać sprawę decydowało wszak nie tylko to, w jakiej formie toczyło się postępowanie przygotowawcze, ale i to, czy prowadzenie postępowania przygotowawczego w tej formie było zgodne z prawem. W tym miejscu przypomnieć wypada niekwestionowany pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy na gruncie art. 469 § 1 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r.), zgodnie z którym *prowadzenie dochodzenia, jako warunek rozpoznania sprawy w postępowaniu uproszczonym, musi oznaczać legalność takiej formy postępowania przygotowawczego* (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2008 r., V KK 335/07, LEX nr 357449).

Przenosząc powyższe uwagi na grunt przedmiotowej sprawy należy zauważyć, że właściwą formą postępowania przygotowawczego było w tym przypadku wyłącznie śledztwo. Przepis art. 151a § 1 pkt 5 k.k.s., w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r. stanowił, iż *śledztwo prowadzi się w sprawach o przestępstwa skarbowe jeżeli zachodzą okoliczności określone w art. 79 § 1 Kodeksu postępowania karnego, chyba że zaistnieją przesłanki z art. 79 § 4 Kodeksu postępowania karnego*. W analizowanej sprawie zaś, na etapie postępowania przygotowawczego, zaistniała sytuacja obrony obligatoryjnej z art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r.). Biegli psychiatrzy, w opinii sądowo-psychiatrycznej z dnia 27.02.2015 r., stwierdzili jednak, że choć *tempore criminis* B. P. miał zachowaną zdolność do rozpoznania znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem oraz może brać udział w czynnościach postępowania przygotowawczego i stawać przed sądem, to jednak – z uwagi na niemożność wykluczenia rozpoznawanych aktualnie w Poradni Psychiatrycznej organicznych zaburzeń urojeniowych - wymaga on pomocy obrońcy. Biegli wskazali nadto, że opiniowany aktualnie wymaga dalszego leczenia w Poradni Zdrowia Psychicznego (o konieczności hospitalizacji zadecyduje lekarz prowadzący). Zaznaczyli także, że fakt, iż podejrzany nie był kierowany na leczenie do szpitala psychiatrycznego przemawia za niezbyt nasilonymi ostrymi zaburzeniami psychicznymi (k. 77 – 78).

W tym stanie rzeczy nie może budzić wątpliwości, że w przedmiotowej sprawie zaistniał przypadek obrony obligatoryjnej związany z uzasadnionymi wątpliwościami co do poczytalności oskarżonego *tempore procedendi*, czyli inaczej mówiąc z wątpliwościami co do możliwości samodzielnego prowadzenia przez oskarżonego skutecznej obrony (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 21 stycznia 1970 r., VI KZP 23/69, LEX nr 18048; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2010 r., I KZP 6/10, LEX nr 583986; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2014 r., V KK 219/13, LEX nr 1415516).

Z powyższych przyczyn w niniejszej sprawie, toczącej się jednak o przestępstwo skarbowe z art. 56 § 2 k.k.s., powinno być prowadzone śledztwo, a w konsekwencji postępowanie jurysdykcyjne winno zostać zainicjowane aktem oskarżenia zatwierdzonym i wniesionym przez prokuratora. Żaden z tych warunków

nie został jednak spełniony. Postępowanie przygotowawcze toczyło się w formie dochodzenia, a skargę zasadniczą sporządził i wniósł do sądu Urząd Kontroli Skarbowej. Postępowanie jurysdykcyjne wszczęto i prowadzono więc na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez podmiot nieuprawniony, a to oznacza, iż w toku tego postępowania naruszono nie tylko art. 151a § 1 pkt 5 k.k.s. oraz art. 155 § 2 k.k.s. i art. 117 § 2 k.k.s. w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r., ale nade wszystko zasadę skargowości (art. 14 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Sąd pierwszej instancji prowadził bowiem, zakończone wydaniem wyroku skazującego, postępowanie mimo braku skargi uprawnionego oskarżyciela, a tym samym wbrew dyspozycji przepisu art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. nakazującego, w opisanej sytuacji, postępowanie umorzyć. Powyższe oznacza, iż wyrok sądu *meriti* został dotknięty wadą o randze bezwzględnej przyczyny odwoławczej (art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.). To z kolei prowadzi do konkluzji, że decyzja organu odwoławczego o uchyleniu tego wyroku i umorzeniu postępowania z uwagi na brak skargi uprawnionego oskarżyciela, choć z innych przyczyn niż wskazane w uzasadnieniu wyroku sądu odwoławczego, ostatecznie okazała się słuszna. Konsekwencją tej konstatacji musiało być oddalenie kasacji.

W związku z faktem, że oskarżony korzystał z pomocy obrońcy z urzędu, Sąd Najwyższy zasądził od Skarbu Państwa na rzecz adw. K. F. - Kancelaria Adwokacka w [...] kwotę 738 zł (siedemset trzydzieści osiem złotych) w tym 23 % VAT, za obronę oskarżonego przed Sądem Najwyższym oraz kwotę 994,94 zł (dziewięćset dziewięćdziesiąt cztery złote i dziewięćdziesiąt cztery grosze) tytułem uzasadnionych wydatków wynikających z kosztów dojazdu do Sądu Najwyższego oraz powrotu do miejsca prowadzenia Kancelarii Adwokackiej. Orzeczenie w tym przedmiocie wydano w oparciu o przepisy § 2 i § 3 oraz § 4 ust. 1 i 3 w zw. z § 17 ust. 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2016 r., poz. 1714 ze zm.).

O kosztach sądowych postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 637a k.p.k. w zw. z art. 636 § 1 k.p.k., obciążając nimi Skarb Państwa.

